

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Dijital Dönüşümün Mütercim Tercümanlık Bölümlerine Yansımaları Bağlamında “Çeviride Bilgi Teknolojileri ve Araçları” Adlı Bir Ders Önerisi

A Course Proposal entitled "Information Technologies and Tools in Translation" in the Framework of the Reflections of the Digital Age on Translation and Interpreting Departments

Mehmet Cem Odacıoğlu*

Abstract: Digital transformation has radically affected current professions. The professions that keep up with this development have continued their progressive trend through new fields of application and relations with different disciplines. However, the professions that cannot keep up with developments have tended to lose their functions and popularity over time. Digital transformation is experienced in all areas of life as room-sized computers have evolved into desktops, laptops, handheld computers, and mobile phones. Therefore, many artificial intelligence systems have been developed to increase productivity, save money and raise the quality in professions. Even compared to the situation a year ago, artificial intelligence systems have been improving unpredictably, and investments are made in this field enormously. People who can keep up with these rapid changes can be more successful than others in their professions and lives. In this regard, one of the professions digitalization has affected is the translation profession. Historically, the first written translations can be traced back centuries ago when conditions were limited.

Nevertheless, computer technologies are primarily used at the point where the translation act has reached today. Perhaps 70 years ago, current technologies were unimaginable. The typewriter was once one of the effective tools, along with printed dictionaries, a translator could use during the translation process. Because the conditions of the period in question required the use of typewriters, and these tools were among tools guiding the translation act. However, new translation tools that are technology-based make the translation act more productive and faster in today's globalization process. In connection, many text types on which these tools are applied in translation have emerged and continue to be developed. For this purpose, the texts have begun to be written to facilitate translation following a technical process by the source author or producer using appropriate discourses. From this point on, it has become necessary to teach the effective use of these tools in the translation process to improve translation students' skills in using technology throughout the translation process before they graduate. In this study, a course called "Information Technologies and Tools in Translation," planned to be taught in the spring semester of the third grade in the Translation and Interpreting Department, has been proposed for prospective translators to adapt quickly to the digital transformation and in this context to the changing needs of the translation market. The focus has also been on how the course content should be structured regarding the translation curriculum. As known, courses about

* Doçent. Dr., Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mütercim ve Tercümanlık Bölümü.

Assoc. Prof., Bartın University, Faculty of Letters, Department of Translation&Interpreting.

ORCID 0000-0001-6627-668

cemodacioglu@bartin.edu.tr

Cite as/ Atıf: Odacıoğlu, C. (2022). Dijital dönüşümün mütercim tercümanlık bölümlerine yansımaları bağlamında “çeviride bilgi teknolojileri ve araçları” adlı bir ders önerisi . *Turkish Studies - Language*, 17(4), 1367-1376.

<https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.62915>

Received/Geliş: 11 June/Haziran 2022

Accepted/Kabul: 25 December/Aralık 2022

Published/Yayın: 30 December/Aralık 2022

Checked by plagiarism software

© Yazar(lar)/Author(s) | CC BY- NC 4.0

translation technologies are relatively new in Turkey. It is, therefore, believed that the study might help determine the content outline of the translation technologies courses in the translation and interpreting departments.

Structured Abstract: The digitalization process has radically influenced our everyday life, and it seems that it will further increase its effect on us. This process can actually be regarded as a new turn, which is a technological turn (see Snell-Hornby, 2000). During this period, many technologies have appeared to make our lives easy. Digitalization has, for example, brought together the popularization of new professions while the older ones tend to lose their previous importance. However, some former professions have also been able to adapt to the digital age, even though new business or research areas have been introduced.

As already known, translation activity is as old as human history. Indeed, traces of the written translation go back centuries ago when conditions were limited. At this point, it can be stated that translation has been done for ages due to various cultural, social, economic, and commercial interactions among civilizations. For instance, everyone has already known or heard about the Babel Tower legend. This phenomenon has also witnessed remarkable changes in the twenty-first century. First and foremost, there have continuously been heavy demands for the translation of recently emerging text types based on current needs. In light of these, it can be said that the activity of translation, together with new developments, has now turned into a profession in which translators can gain money to sustain their lives and even gain prestige. The digitalization process also impacted translation as a profession like the others.

The phenomenon of translation has been dealt with from a theoretical and scientific point of view by considering the process, function, and product dimensions of this activity since 1972 through the seminal paper by James Holmes entitled "The Name and Nature of Translation Studies." The scientific status of the new discipline developed with detailed definitions and descriptions regarding translation. As of the 1970s, this activity has been approached as a linguistic and cultural activity based on new translation approaches and theories such as Vermeer's Skopos Theory, Manttari's Translational Action Theory, Zohar's Polysystem Theory and Toury's Descriptive Translation Studies and like. Nevertheless, in the twenty-first century, the definition of the concept of translation tends to change especially owing to the digital transformation. From this point on, translation is also considered a technological transfer as well as a linguistic and cultural transfer within the boundaries of new technologies like the Internet of Things. Therefore this concept should also be investigated under the technological turn other than cultural, social, and pragmatic turns (see Hornby, 2000). Nowadays, many specialized fields of translation have appeared. Specific points and approaches during the translation of these fields and suitable translation technologies can be taught to students studying in translation and interpreting departments to obtain the best result. In that case, students can quickly adapt and integrate themselves to the translation market when they graduate, and their competence in translation technologies can be enhanced in this way.

Hence, a course called "Information Technologies and Tools in Translation" for translation curriculum has been proposed in this study. As known, such courses as translation technologies are relatively new in Turkey and are offered in elective or compulsory forms. It is, therefore, believed that our study will be one of the examples to develop such courses in the translation and interpreting departments in Turkey. Indeed, the reason for such a proposal has been to train competitive translators considering translation and even localization market conditions and to adapt them to the translation/localization market via collaborative translation projects based on new technologies. It is clear that the theory, application, credit of the suggested course, its content explanations, its possible learning outcomes, and its project-based performance evaluation will be helpful in creating similar courses and course contents in the future. For instance, by enhancing such courses as game localization, subtitle-dubbing, and post-editing of machine translation outputs, prospective translators can recognize different translation fields in practice and early determine their areas of expertise in translation before graduating. In doing so, they take a step into the translation market as a specialist suitable for the digital age. In this way, they might also have the opportunity to experience various positions from translation to post-editing, from project managing to localization engineering, and even to localization expertise in general.

Last but not least, teaching and learning such courses can be challenging. However, these courses are indispensable in today's translation market. All stakeholders should, therefore, perform their duties to keep up with the developments and achieve the best result.

Keywords: Digital transformation, digital age, translation and interpreting, information technologies in translation, translation tools, localization

Öz: Dijital dönüşüm, halihazırdaki meslekleri radikal olarak etkilemiştir. Bu gelişime ayak uyduran meslekler farklı disiplinlerle kurulan ilişkiler ve yeni uygulama alanlarının ortaya çıkmasıyla ilerlemelerini devam ettirmiş, gelişmelere ayak uyduramayan meslekler ise işlevlerini ve popülerliklerini yitirmeye eğilimine girmiştir. Bir odayı kaplayan büyüklükte bilgisayarların zamanla masaüstü, dizüstü, avuçiçi bilgisayar ve cep telefonlarına kadar evrilmesiyle, hayatın her alanında dijital bir atılım yaşanmaktadır. Dolayısıyla da meslek dallarında üretkenliği artırmak, tasarruflu işler yapmak ve kaliteyi yükseltmek için pek çok yapay zekâ sistemi geliştirilmektedir. Bir yıl önceki durumla dahi kıyaslandığında, yapay zekâ sistemleri tahmin edilemez derecede iyileşmekte ve bu alana yapılan yatırımlar muazzam boyutlara ulaşmaktadır. Yaşanan bu hızlı değişimlere ayak uydurabilenler tabii oldukları meslek dallarında ve hayatlarında diğerlerine nazaran daha başarılı olabilir. Bu doğrultuda dijitalleşmenin etkilediği mesleklerden biri de çeviri mesleğidir. Tarihsel açıdan bakıldığında, ilk yazılı çeviriler şartların kısıtlı olduğu yüzyıllar öncesine kadar gitmektedir. Çeviri eyleminin bugün geldiği noktada ise çoğunlukla bilgisayar teknolojileri kullanılmaktadır. Belki de bundan 70 yıl önce şu anki teknolojiler hayal bile edilemezdi. Çeviri sürecinde, basılı sözlükler dahil, çevirmenin kullanabileceği en etkin araçlardan biri ise belli bir dönemde daktiloydu. Zira dönemin şartları daktilo kullanımını gerektiriyordu ve çeviri eyleminin sürdürülmesinde bu araçlar da bulunmaktaydı. Bugün ise küreselleşme sürecinde daha üretken ve hızlı olunmasını sağlayan çeviride teknoloji tabanlı yardımcı araçlara ihtiyaç vardır. Bununla ilişkili olarak çeviri sürecinde bu araçların kullanıldığı pek çok metin türü geliştirilmiş ve geliştirilmeye de devam etmektedir. Sadece bu amaçla bile metinler kaynak yazar ya da kaynak üretici tarafından teknik bir işlemde geçirilerek çeviriye hazır hale getirilmekte ve buna uygun söylemlerle yazılmaktadır. Çeviri öğrencilerinin henüz mezun olmadan çeviride teknoloji kullanma becerilerini geliştirmek amacıyla, çeviri sürecinde bu araçların etkin kullanımını öğretmek artık bir gereklilik olmuştur. Buradan hareketle söz konusu bu çalışmada çevirmen adaylarının dijital dönüşüme ve bu bağlamda çeviri piyasasında değişen ihtiyaçlara kolay adapte olabilmesi amacıyla Mütercim Tercümanlık ikinci sınıf bahar döneminde verilmesi öngörülen “Çeviride Bilgi teknolojileri ve Araçları” adlı bir ders önerisinde bulunulmuş ve ders içeriğinin nasıl kurgulanması gerektiği üzerinde odaklanılmıştır. Bilindiği gibi Türkiye’de çeviri teknolojileri dersleri nispeten yeni sunulmaya başlanmıştır. Bu nedenle ortaya atılan önerinin mütercim tercümanlık bölümlerinde okutulacak çeviri teknolojileri derslerinin içeriklerinin belirlenmesinde faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dijital dönüşüm, dijital çağ, mütercim tercümanlık, çeviride bilgi teknolojileri, çeviri araçları

Giriş

Çeviri olgusunun, 1972 yılında Holmes’un “Çeviribilim Adı ve Doğası” adlı bildiriyle özerk bir disiplin statüsüne ulaşmasıyla çeviri eylemi bilim dalı olma eğiliminde süreç, işlev ve ürün boyutlarıyla ele alınmaya başlanmıştır. Bugünkü çeviribilim adı bu şekilde ortaya çıkmıştır. O tarihten bu yana çevirinin farklı boyutlarıyla ilgili pek çok çeviri kuram ve yaklaşımı ortaya atılmıştır. Bu yaklaşımlar çeviri olgusunu süreç, işlev ve ürün boyutlarıyla ele alarak ya hazır çevirilerin betimlenmesi yoluyla çevirmen kararlarının ortaya çıkarılması ve böylece çeviri metnin erek kitlesi hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlamakta ya da çeviri sürecinde çevirmene yardımcı bazı üst bakış açıları ya da yöntemler sunmaktadır.

Özellikle teknolojik gelişmelerin hız kazandığı 21. yüzyılda hayatımızın her alanında meydana gelen dönüşümler ise çeviri olgusuna olan algının değişmesine yol açmıştır. Kapan ve Üncel’in de ifade ettiği gibi, 1990’lardan itibaren internet teknolojileri sayesinde Web 1.0 dönemi ortaya çıkmıştır. Bu dönem birkaç sunucudan bilginin temin edildiği, okunduğu ancak etkileşimin tam anlamıyla gerçekleşmediği bir dönemdi. Milenyumla birlikte ise Web 2.0 teknolojilerine geçilerek kullanıcılar pasif konumdan aktif konuma geçtiler. Böylece tek yönlü iletişim yerini çift yönlü iletişime bıraktı ve kullanıcılar Facebook, Instagram, Twitter gibi sosyal ortamlarda istedikleri içerikli üretebilme imkanına sahip oldular (Kapan & Üncel, 2020: 227). Bununla

birlikte, yapay zekâ sistemlerinin yaygınlaşmasıyla Web. 3.0 teknolojileri de denenmeye başlamıştır (ayrıca bkz. Kapan & Üncel, 2020). Her şeyden önce şu an üniversitelerin dahi bilgi belge yönetim sistemleri dijital platforma taşınmıştır. Böylelikle evrak işleri daha hızlı ve tasarruflu bir şekilde bitirilebilmektedir. E-devlet uygulamasının geliştirilmesiyle, vatandaşlar da pek çok belgeyi (örneğin adli sicil kaydı, öğrenci transkripti, açılan dava dosyası sorgulama, maaş bordosu) internet kullanarak bilgisayarlarından edinebilmektedir. Bu açıdan belki de sadece on yıl önce bile tahmin edilemeyecek bu tarz gelişmelerin yaşanmasının bazı meslek dallarını da derinden etkilediği ifade edilebilir. Bunlardan biri de çeviri mesleğidir. Örneğin Balkul ve Ersoy'a göre, yeni teknolojiler sayesinde eskiden tercih edilmeyen 'ev ofis' şeklinde çalışma ortamları meydana gelmiştir. Bu şekilde insanlar evden ofis açmak durumunda kalmadan işlerini devam ettirebilmektedir (Ersoy & Balkul, 2012, s. 303). Bu diğer meslek dalları gibi çeviri mesleğinin algılanışının yavaş yavaş değiştiğinin bir işaretidir. Hatta Cronin, *Translation in the Digital Age* (2013) kitabında, dijital çağı çeviri ekseninde açıklamıştır. Bu da çevirmenlik mesleğinin dijitalleşme sürecinde geldiği noktayı vurgular niteliktedir.

Bilindiği gibi çeviri etkinliği insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Medeniyetler ticari, kültürel, sosyal ve askeri amaçlarla pek çok defa çeviriye ihtiyaç duymuştur. Çeviriye olan talep ise 21. yüzyıla gelindiğinde azalmak yerine daha da artmıştır. Bunda küreselleşme sürecinin büyük bir rolü vardır. Bilimsel faaliyetlerin bile farklı dillere duyurabilmesi için ihtiyaç duyulan çeviri olgusu ve çeviri kavramına yüklenen anlam bugün geçmişe nazaran farklı bir boyut almıştır. Nitekim çeviri dendiğinde 1950'lerde zihinlerde bu olgunun dilsel bir aktarım olduğu belirlemekteydi. 1970'lerde ise kültürel dönüşün yaşanmasıyla çeviri eyleminin salt dilsel bir aktarım olmadığı aynı zamanda bir kültür aktarımı olduğu varsayıldı. Günümüzde ise çeviri belli koşullarda ne sadece dilsel bir aktarım ne de kültürel bir aktarımdır. Şirketlerin ürünlerini dünyanın pek çok bölgesinde satabilmesi için ürünlere ait içeriklerin çevrilmesine ya da daha doğru bir ifade ile yerelleştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu da çevirinin bundan böyle belli koşullarda teknolojik bir aktarım olduğu düşüncesini akla getirmektedir. Belki de çevirinin artık dilsel, kültürel, sosyal dönüş altında irdelenmesinin yanı sıra teknolojik dönüş altında da irdelenmesi gerekir (Snell Hornby, 2000). Teknolojik dönüş altında irdelenen çeviri olgusu artık sadece insan çevirmen tarafından değil son teknolojilerle donatılan makine çevirisi sistemleri tarafından da üretilebilmektedir. Makine çevirisi ham şekilde olur. Bir insan tarafından son düzeltilmesi yapılır. Bununla birlikte makine çevirileri ne kadar kullanılırsa çeviride başarı oranları da o kadar artar. Bu aslında, bu sistemlerin öğrenme kabiliyetiyle ilgilidir (bkz. Pym, 2013, s. 488). Zira bu teknolojiler yapay zekâyâ dayanmaktadır. Bu araçların nasıl kullanılacağı ve insan çevirmen tarafından ne zaman ve hangi durumlarda müdahale edileceğinin ya da son düzeltme gerekip gerekmediğinin bilinmesi önem taşımaktadır.

İşte tüm bu noktalar göz önüne alındığında, mütercim tercümanlık eğitimi veren programların da bu yeniliklere cevap verebilecek şekilde gözden geçirilmesi gerekmektedir. Nitekim üniversitelerin ilgili bölümlerinde çeviri teknolojileri ve araçlarına yönelik pek çok ders ya seçmeli ya da zorunlu olarak verilmeye başlanmıştır. Böylelikle öğrenciler piyasanın kendilerinden ne beklediğini önceden görebilme fırsatına sahip olmakta ve yerleştirme, çeviri teknolojileri, çeviride bilgi teknolojileri, yeni çeviri araçlarının kullanımı konusunda mezun olmadan deneyim kazanabilmektedir. Balkul bununla ilgili olarak bir çalışmada deneyimsel öğrenme kuramından bahsetmiştir. Söz konusu kuram düşüncelerin statik bir olgu olmadığını, bireyin deneyimlediği öğrenme kalıpları doğrultusunda sürekli yenilendiği üzerinde durmaktadır. Böylelikle öğrenme eylemi deneyimler üzerinden gerçekleşerek sürekli hale gelmekte ve diğer öğrenme süreçlerini yönlendirme görevi üstlenmektedir (Balkul, 2020, s. 101).

Bu doğrultuda söz konusu bu çalışmada iki farklı üniversitede uzaktan eğitim (*Zoom*, *Perculus* ve diğer çevrimiçi platformlar) yoluyla verilen çeviri teknolojileri derslerinde bir eğitmen olarak edinilen tecrübeler bilimsel bir düzlemde tartışmaya açılacaktır. Bu amaçla "Çeviride Bilgi Teknolojileri ve Araçları" başlığıyla mütercim tercümanlık bölümü ikinci sınıfın bahar döneminde

verilmesi öngörülen bir ders önerisinde bulunmuş ve ders içeriğinin nasıl kurgulanması gerektiği paylaşılmıştır. Bu önerinin benzeri ders içerikleri ve materyallerinin belirlenmesinde katkı sağlayacağı umulmaktadır. Bununla birlikte Canım'ın çeviribilim literatürü ve İstanbul Üniversitesi İngilizce Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı'nda o dönem asistanlığını yaptığı Çeviride Bilgi Teknolojileri dersindeki gözlemlerinden elde ettiği verilerden yola çıkarak çeviri eğitimine teknoloji eğitiminin nasıl ekleneceği sorusuna yanıt aradığı “Lisans Düzeyinde Çeviri Eğitiminde Teknoloji Eğitiminin Yeri” (2013) adlı makale göze çarpmaktadır. Bugün gelinen noktada ise mütercim tercümanlık bölümlerinin büyük bir kısmında çeviri araçlarına yönelik derslerin sayısında artış yaşanmıştır. Ayrıca çevrimiçi düzenlenen mütercim tercümanlık bölümleri ve çeviri kulüpleri etkinlikleri de yardımcı materyaller olarak müfredatlarda kullanılabilir. Müfredat konusuyla ilgili Türkiye’de eğitim veren akademisyenler tarafından literatürde farklı ders izlenceleri önerileri de bulunmaktadır (bkz. Sekret, 2017¹, Çetiner, 2021)².

Çalışma sürecince bazı araştırma sorunları şu şekilde belirlenmiştir:

Araştırma Sorunları

1. Çeviri mesleğinin ve olgusunun gelişmesinde çeviri teknolojilerinin önemi nedir?
2. Çeviri teknolojileri derslerinin çevirmen adayları mezun olduktan sonra piyasada sağlayacağı katkılar neler olabilir?
3. “Çeviride Bilgi Teknolojileri Kullanımı ve Araçları” başlıklı bir ders geliştirirken dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir? Bu başlıklı bir dersin içeriği ve sınavları nasıl hazırlanmalıdır? Sınavlar klasik mi yoksa proje tabanlı mı yapılmalıdır?

“Çeviride Bilgi Teknolojileri ve Araçları” Başlıklı Bir Ders Önerisi

Bu bölümde “Çeviride Bilgi Teknolojileri ve Araçları” başlıklı dersin T+U+K, AKTS Değerleri ve Gerekçesi, dersle ilgili izlençe, dersin öğrenme çıktıları, proje tabanlı öğrenme yaklaşımıyla performans ölçme ve dersle ilgili sınavların nasıl yapılacağı hakkında bilgiler verilecektir.

Tablo 1: “Çeviride Bilgi Teknolojileri ve Araçları” Dersinin Muhtemel T+U+K ve AKTS Değerleri

Dersin Adı	Teori	Uygulama	Kredi	AKTS
“Çeviride Bilgi Teknolojileri ve Araçları”	2	2	3	5

Dersin³ muhtemel teorisi iki olarak belirlenmiştir. Bunun sebebi derste uygulamayla desteklenen aşağıdaki teorik konuların⁴ anlatılmasının uygun olduğunun düşünülmesidir.

- Genel hatlarıyla çeviri teknolojileri,

¹ <http://acikerisim.ibu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12491/9334> Erişim: 18.06.2021

² Diğer literatür için bkz: Kenny D. ve Way A. (2001), Teaching machine translation & translation technology: a contrastive study. Pym. A. (2006), “Asymmetries in the teaching of translation technology”. Austermuhl, F. (2013), Future (and not-so-future) trends in the teaching of translation technology., Şahin M. (2013), Technology in translator training: the case of Turkey”, Halim, S. W. (2019), Translation technology for student translators: A study on perceptions.

³ Ders zorunlu veya seçmeli olarak sunulabilir. Ancak dijital çağ her meslek dalının da yeni duruma adapte olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, öğrencilerin gerçek piyasa koşulları düşünüldüğünde dersi zorunlu olarak almaları gelecekte karşılaşılabilecekleri rekabetçi çeviri piyasası açısından faydalı olabilir.

⁴ Teorik kısımda, ayrıca piyasada öncü uzman çevirmenler ve çeviri eğitimcileri uzaktan derse davet edilirse, öğrenilen bilgilerin pekiştirilmesi sağlanabilir. Bu da bilginin somutlaşması açısından önemlidir.

- Yapay zekâ kavramının tartışılması,
- Öğrencilere çeviri piyasası hakkında bilgi verilmesi,
- Yerelleştirme endüstrisi ve çeviri teknolojileri alanındaki kavramların ve araçların genel olarak tanıtılması,
- Çeviriye yardımcı araçların çalışma mantığının gösterilmesi,
- Makine çevirisi sistemlerinden bahsedilerek geçirdiği evrelerin örneklerle gösterilmesi (İstatistik tabanlı, nöral tabanlı makine çevirisi sistemleri vb.),
- *Memsourc*, *Smartcat*, *Nubuto*, *Textunited*, *Matecat* gibi bulut tabanlı ve bilgisayara kurulabilen *Memoq*, *Wordfast* gibi bilgisayar destekli çeviri araçlarının farklılaşan özelliklerinin belirtilerek bu araçlar vasıtasıyla nasıl çeviri yapılacağı, bu araçları kullanarak yapılan çevirilerden nasıl bellek oluşturulacağı gösterilmesi ya da çeviri metin indirildikten sonra yapılacak son düzeltmeler sonrası hizalama yöntemiyle yeniden nasıl bellek oluşturulacağı örneklenmesi,
- Yatay çeviri kuramları ve dikeysel çeviri yaklaşımlarının karşılaştırılmasının yapılması,
- Çeviri teknolojilerinin nerede ve genelde hangi uygulama alanlarında kullanıldığının açıklanması,
- Post editing (son düzenleme) kavramının detaylı açıklanması (esaslarının tartışılması) ve pre-editing (ön düzenleme) kavramına da vurgu yaparak kaynak metinlerin ya da içeriklerin nasıl daha kolay çevrilebilir hale getirileceğinin, telif gereken metinlerde telif izinlerinin nasıl ve hangi yöntemlerle alınacağı gösterilmesi,
- Pre-editing ve post-editing işleminin bir parçası olarak çevirmenin yardımcı araç olarak kullanabileceği veya iş istasyonu olarak nitelendirilebilecek yazılımların tanıtılması (*Grammarly*, *Prowritingaid*⁵, *Microsoft Word*, *Paint*, *Photoshop*⁶, *Adobe Acrobat*, *Foxit*, *Omnipage*⁷ vb.),
- Çeviri kavramının ötesinde öğrencilere çeviri piyasasında çeviri olgusu dışında karşılaşabilecekleri yeni işlerin tanıtılması (proje yöneticiliği, yerelleştirme mühendisliği, post-editing, pre-editing, çeviri koordinatörlüğü veya proje yöneticiliği),
- Proje ve iş birliği tabanlı çeviri kavramlarının tanıtılması,
- Çeviri piyasası hakkında genel bilgi verilmesi (ücretlendirme), çeviri teknolojilerinin kullanılabilmesi yerelleştirme uygulama alanlarının tanıtılması (yazılım yerelleştirme, web sitesi yerelleştirme, oyun yerelleştirme), bunun yanı sıra diğer spesifik uygulama alanları hakkında bilgi verilmesi (kullanma kılavuzu çevirileri, teknik metin çevirileri vb.),
- Kullanmalık veya bir başka ifade ile teknik metinlerin yazım geleneklerinin anlatılması,

⁵ *Grammarly* ve *Prowriting aid* vb. yazılımlar kötü yazılmış bir kaynak metindeki dilbilgisi hatalarını, kelime yanlışlarını düzelteren, intihal oranını tespit eden yazılımlardır. Böylelikle çeviri metinde oluşabilecek dilbilgisel hatalar azaltılabilir. Makine çevirisi çıktılarının önce yazılan metinler veya çeviri metinlerle benzeşme riskine karşı intihal oranı ölçülerek oran azaltılabilir. Bu yazılımlar özellikle yabancı dile dönük yapılan çevirilerde uygulanabilmektedir. Çeviri metin son düzenleme aşamasında insan bir çevirmen tarafından detaylı incelense de yapay zekâ ile donatılmış bu tarz yazılımlar da yardımcı bir araç olarak gözden kaçan noktaların ortaya çıkarılmasını sağlayabilir.

⁶ Zaman zaman çevirmen sadece metni çevirmekle yükümlü olmayabilir. Ya da kendisine gelen çeviri işinde düzenlenmesi gereken grafikler olabilir. Bunları dış kaynak kullanarak (outsourcing), para kaybetmek yerine *Paint*, *Photoshop*, *Corel Draw*, *Adobe Illustrator* vb. yazılımlar da bilgisayara kurularak zaman zaman Youtube'daki ücretsiz eğitimler ya da paralı eğitimler sayesinde çevirmen/çevirmen adayları kendilerini geliştirebilir. Bu da grafiklerin değiştirilmesi gereken durumlarda çevirmenin bu işi de üstlenerek para kazanma şansını artırır.

⁷ *Omnipage* vb. yazılımlar sayesinde çevrilmesi istenen metin pdf. şeklinde ve üzerinde düzenleme yapılmaya müsait olmayan bir yapıdaysa, örneğin OCR (İng: Optical Character Recognition, Tr: Optik Karakter Tanımlama) uygulanarak üzerinde düzenleme yapılabilir hale getirilmektedir. Bu şekilde metin Word dokümanına dönüştürülebilir ve bilgisayar destekli çeviri yazılımına yüklenebilir.

- Çeviri araçlarıyla diğer metinlerin çevirisinin tartışılması (sosyal bilimler metinleri, akademik metinler vb.),

Teorik olarak özetlenen bu içerikler yoğun görünse dersin girişi veya ilk saati uygulamaya geçmeden önce bu konuların tartışılmasına ayrılabilir. Geri kalan zaman diliminde ise çeviri araçları üzerinden Kiraly'nin "sosyal oluşturmacılık"⁸ ("social constructivism") (2000) kavramı ekseninde gerçek zamanlı çeviri piyasası taklit edilerek her bir öğrenciye farklı roller verilebilir (dilbilimci, terminolog, proje yöneticisi, çevirmen vb.) ve bu şekilde çeviri uygulamaları yaptırılabilir. Ders uzaktan yapıldığı için, çeviri uygulamasını yapan çevirmen adayına *Zoom* ve *Perculus* üzerinden ekran paylaşımı izni verilerek ekranını paylaşması sağlanabilir ve diğer öğrenciler de bu ekranı görerek çeviri uygulamasına aktif olarak katılabilir, bu yöntemle de görüşlerini dile getirebilir. Ayrıca ders kayıt altına alınarak tekrar izlenebilir.

Dersin uygulaması iki olarak belirlenmiştir. Zira ders teorik olduğu kadar bir uygulama dersidir. Bu kadar yoğun bir teorinin uygulamayla desteklenmesi zaten gereklidir. Böylece öğrenciler mezun olmadan çeviri araçları konusunda yetkinlik kazanmaya başlayabilir. Derste teknik metinler, kullanma kılavuzu çevirisi, bir yazılımın yardım dosyası, yazılımla ilgili talimatları içeren yazılar vb., yerleştirme türlerine yönelik metinler, akademik metinler, sosyal bilimler alanında yazılan metinler uygulama alanı metinleri olarak seçilebilir. Zira çeviri araçları edebiyat metinlerinin⁹ çevirisinde nadir de olsa hemen her uzmanlık çeviri alanında uygulanmaya başlanmıştır.

Tablo 2: "Çeviride Bilgi Teknolojileri ve Araçları" Dersinin Ders İzlenesi¹⁰

Objectives of The Course	Course Requirements	Topics
<ul style="list-style-type: none"> • The main aim of this course is to teach translation tools to translation students to facilitate the translation process. To this end, the course contents consist of teaching translation tools such as MT systems (rule-based/statistical machine translation, neural machine translation: <i>Systran</i>, <i>Google Translate</i> or <i>DeepL</i>), CAT tools (Cloud-based applications such as <i>Smartcat</i>, <i>Memsourc</i>, <i>Matecat</i> or desktop applications such as <i>Wordfast</i>, <i>Memoq</i>). The competence developing towards using such technologies enhances the productivity and 	<ul style="list-style-type: none"> • The course is compulsory to attend. Each student must actively participate in classes and class discussions. Class discussions will be made in English and Turkish. • Students are assigned to do translation homework and translation 	<ul style="list-style-type: none"> • Week 1: Introduction to the Course: Brief Information About Translation Technologies and Translation Tools from Past to the Present. • Week 2: Introduction to the State of Art Technologies: CAT Tools (Translation Memories), MT systems (ST- and NMT Based) Accompanied by Theoretical Explanations. • Week 3: Introduction to New Translator's Workstations (such as Desktop Software/Applications including <i>Grammarly</i>, <i>Paint</i>, <i>Photoshop</i>, PDF conversion tools, and OCR applications) Accompanied by Practices. • Week 4: Introduction to Project Managing Accompanied by Theoretical Explanations. • Week 5: Translation Practice and Post-Editing (Introduction to Translations of

⁸ Söz konusu kavram; bilginin ortaklaşa oluşturulduğunu vurgular (bkz. Kiraly, 2000).

⁹ Edebiyat metinlerinin çevirisiyle ilgili bkz: Prof. Dr. Mehmet Şahin'in Dr. Öğr. Üyesi Ena Hodjik, Bilgisayar Mühendisliği Bölümü Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Tunga Güngör, çevirmen Sabri Gürses ile edebî metinlerde istenilen çevirmenin üslubunu taklit eden yeni bir makine çeviri algoritması denedikleri Tübitak 1001 Ardeb destekli projeleri (ayrıntılı bilgi için bkz: <https://haberler.boun.edu.tr/tr/haber/bogazicili-bilim-insanlarından-edebi-makine-cevirisi> **Erişim:** 08.06.2022

¹⁰ *Dersin izlenesi, İngilizce Mütercim Tercümanlık Programında okuyan öğrencilere göre hazırlandığından İngilizce yazılması öngörülmektedir. Bu sebeple, Türkçe yerine İngilizce dili seçilmiştir. İzlenede yer alan çoğu nokta metin içinde kısaca açıklanmaya çalışılmıştır.

<p>the quality of the translated text, which means saving time during the translation process and an acceptable translation by the target user. Some theoretical information about translation technologies will also be discussed during the course. Each week, new texts will be brought to the class, and they will be translated through these tools collaboratively, accompanied by a social constructivist approach. Besides, other tools or translator's new workstations (such as <i>Adobe Acrobat</i>, <i>Photoshop</i>, <i>Paint</i>, and <i>Grammarly</i>) that are helpful during the translation process will be introduced.</p>	<p>research when necessary.</p>	<p>Pragmatic Texts) Through <i>SmartCat</i> Accompanied by Theoretical Discussions.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Week 6: Translation Practice and Post-Editing (Based on Localization Types) Through <i>SmartCat</i> Accompanied by Theoretical Discussions. • Week 7: Translation Practice and Post-Editing (Based on Social Sciences Text and Academic Writing) Through <i>Smart Cat</i> Accompanied by Theoretical Discussions. • Week 8: Project Submission (Each Student will be distributed to groups. They will pre-edit, translate and post-edit a technical text, including localization types or academic writing, by obtaining necessary copyright permissions. • Week 9: The Introduction to the Cloud-Based Cat Tools: <i>Memsorce</i> (Based on Pragmatic Texts) accompanied by Theoretical Discussions. • Week 10: Translation Practice and Post-Editing (Based on Pragmatic Texts/Localization Types) Through <i>Memsorce</i> Accompanied by Theoretical Discussions. • Week 11: Translation Practice and Post-Editing (Based on Social Sciences Text and Academic Writing) Through <i>Memsorce</i> Accompanied by Theoretical Discussions. • Week 12: Discussions and Practices on Translator's New Workstations (such as Desktop Software/Applications including <i>Grammarly</i>, <i>Paint</i>, <i>Photoshop</i>, PDF conversion tools, and OCR applications) Accompanied by Practices • Week 13: Translation Practice and Post-Editing (Based on Pragmatic Texts/Localization Types) Through <i>Memoq</i> Accompanied by Theoretical Discussions. • Week 14: Translation Practice and Post-Editing (Based on Localization Types) Through <i>Wordfast</i> Accompanied by Theoretical Discussions. • Week 15: Project Submission (Each Student will be distributed to groups. They will pre-edit, translate and post-edit a technical text, including localization types or academic writing, by obtaining necessary copyright permissions.
---	---------------------------------	---

Ders izlencesi bu Şekilde tasarlanmıŐtır. Ders esnasında kuramsal aŐıklama ve tartıŐmalarla yukarıda belirtilen teorik bilgilendirmeler yapılarak oğrencilerle tartıŐma yapılması

hedeflenmektedir. Bu şekilde öğrenciler ders saatlerinin bir kısmında piyasa hakkında bilgi sahibi olabilmekte ve karşılaşabilecekleri muhtemel durumları görebilmektedir. Ayrıca uygulama da yapılarak teorik bilgiyi uygulama ile pekiştirme imkânı oluşturulmaktadır. Ders içeriğinde çeviri eylemi dışında kullanılabilir araçların tanıtımıyla da özellikle kullanmalık metin çevirilerinde ve yerelleştirme alanında çeviri sürecinin salt dil bilmek veya kültürü tanımakla değil, teknolojik dönüşümle de açıklanması sağlanmaktadır.

Dersin muhtemel öğrenme çıktıları şu şekildedir:

1. Bu dersi alan öğrenci çeviriye yardımcı teknolojik araçlar hakkında genel çerçevede kuramsal bilgi sahibi olur.
2. Bu dersi alan öğrenci makine çevirisi sistemlerini tanır ve makine çevirisi çıktıları üzerinde etkin düzeyde son düzeltme yapabilir.
3. Bu dersi alan öğrenci bilgisayar destekli çeviri araçlarını tanır ve çeviri belleği oluşturmayı öğrenir.
4. Bu dersi alan öğrenci bilgisayar destekli çeviri araçlarını kullanarak etkin düzeyde çeviri ve son düzeltme işlemlerini yapabilir.
5. Bu dersi alan öğrenci çeviri piyasasında çeviri teknolojilerinin kullanıldığı uzmanlık çeviri alanlarını tanır.

“Çeviride Bilgi Teknolojileri ve Araçları” Dersinin Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımıyla Performans Ölçme Sınavları

“Çeviride Bilgi Teknolojileri ve Araçları” dersi teori ile desteklenen bir uygulama dersi olduğundan vize ve final sınavları yerine proje tabanlı performans ölçme sınavları ön görülmektedir. Zira yüzde 40 ağırlıkta klasik bir vize sınavı ve yüzde 60 ağırlıkta klasik bir final sınavı yaparak öğrencinin uygulama boyutunda ne derece deneyim kazandığını sınırlı bir mekânda birkaç saat içinde ölçmek zor görünmektedir.

Öneri: Bu nedenle öğrenciler ders başında gruplara ayrılmakta ve her gruba çevirmek istedikleri, telif izni alabilecekleri 10-15 sayfalık vize/final metinleri bulmaları dersin başında söylenmektedir. Vize için belirlenen gruplar finalde de aynı şekilde bırakılmaktadır. Zira vize ve finalde grup değişimi çeviri gruplarının uyumu açısından sıkıntı doğurabilir. Gerçek zamanlı çeviri piyasasının sınıf içi ortamda taklidini yapmak üzere bir çeviri bürosu adı uydurulmakta ve tıpkı bu bürodan gelmiş gibi ücret detaylarını içeren bir e-posta atılarak çeviriler için gerekli ön düzeltme, çeviri ve son düzeltme aşamaları dahil süreç başlatılmaktadır. Çevirilerin teslimi için bir son tarih belirlenmektedir. Öğrenciler gruplar halinde, rollere girerek iş birliğine dayalı çeviri faaliyeti yürütmekte ve çeviri bir proje şeklinde tamamlanmaktadır. Son tarih belirlenmesi, çevirmen adaylarının stresle başa çıkmasında çözüm geliştirmek için yapıcı girişimlerde bulunması açısından faydalıdır. Bu şekilde piyasanın kendilerinden neyi beklediğini somut olarak görebilirler. Çeviriler tamamlandıktan sonra *Office 365* Platformu üzerinden proje yöneticiliği görevini üstlenen ders sorumlusuna gönderilmektedir. Ayrıca grup üyelerinden çeviri sürecini açıklayan bir rapor da yazmaları istenmektedir. Bu raporda her bir grup üyesi ne yaptığını detaylı olarak yazmaktadır. Son olarak proje yöneticisi pozisyonuyla ders sorumlusu çevirileri biçimsel ve içeriksel olarak değerlendirmekte ve vize ya da final notunu vermektedir. Vize ve final projelerinin yüzdelik dilimleri vize için yüzde 30, final için yüzde 60 olarak belirlenmektedir. Yüzde 10'luk kısım ise öğrencilerin ders içi katılımlarına ve gerekirse ödev teslimlerine göre verilmektedir.

Sonuç

Dijital alanda yaşanan gelişmeler çoğu meslek dalını etkisi altına almıştır. Bazı meslekler önemini yitirirken bazı meslekler dijital dönüşüme adapte olarak yeni iş alanları ortaya çıkmıştır. Çeviri olgusu özellikle bir bilim dalı statüsüne kavuştuğu 1972'den itibaren süreç, işlev ve ürün boyutlarına yönelik kuramsal ve bilimsel açıdan ele alınmıştır ve 20. yüzyılın ikinci çeyreğinden

İtibaren çeviri dilsel ve kültürel bir aktivite şeklinde düşünülmüştür. Yirmi birinci yüzyılda ise çeviriye yüklenen tanım değişmeye başlamıştır. Çeviri dijital çağda bundan böyle dilsel ve kültürel bir aktarım olduğu kadar teknolojik bir aktarım şeklinde de ele alınmalıdır. Bu nedenle bu olgunun dilsel, kültürel, sosyal, edimsel dönüş kadar teknolojik dönüş altında da irdelenmesi gerekir. Günümüzde pek çok yeni çeviri alanı ortaya çıkmıştır. Bu alanların çevirilerinde dikkat edilmesi gereken noktalar ve en iyi sonucu elde etmek için kullanılması gereken çeviri teknolojilerinin daha yolun başında, çeviri eğitimi alan çevirmen adaylarına sunulması mezun olduktan sonra çeviri piyasasına adaptasyon ve etkileşim için önemlidir. Bu amaçla bu çalışmada “Çeviride Bilgi Teknolojileri ve Araçları” adlı bir ders önerisinde bulunularak, piyasa koşullarında rekabetçi çevirmenler yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Dersin teorisi, uygulaması, kredisi, ders içeriği, ders izlencesi, dersin muhtemel öğrenme çıktıları, proje tabanlı performans değerlendirmeye ilişkin ortaya atılan önerilerin benzeri derslerin ve ders içeriklerinin oluşturulmasında faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu tarz derslerin artırılarak daha da spesifik hale getirilmesiyle (oyun yerelleştirme, alt yazı dublaj, çeviride son düzeltme gibi), çevirmen adayları uygulamada farklı alanları tanıyabildiği gibi çeviride uzmanlık alanlarını da mezun olmadan belirleyebilir ve dijital çağa uygun bir uzman olarak çeviri piyasasına atılabilir. Bu şekilde çevirmenlikten post-editing uzmanlığına, proje yöneticiliğine, yerelleştirme mühendisliğine, dilbilim uzmanlığına kadar pek çok farklı yeni iş alanlarını önceden deneyimleme şansına sahip olabilir.

Kaynakça

- Balkul, H. İ. (2020). Deneyimsel öğrenme kuramının çeviri teknolojileri eğitimine uyarlanması. Ziya. Tok (Ed.), *Çeviride teknoloji: Süreç ve Uygulama 1* içinde, (s. 99-124). Grafiker Yayınları.
- Canım, S. (2012). Lisans düzeyinde çeviri eğitiminde teknoloji eğitimin yeri. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi*, Sayı 7, 127-147.
- Cronin, M. (2013), *Translation in the digital age*. Routledge.
- Çetiner, C. (2021). Designing a syllabus for the translation technology course: with theoretical considerations and hands-on assignments. *International Journal of Language Academy*, 9(2), 250-272.
- Ersoy, H. & Balkul, H. İ. (2012), Teknolojik gelişmelerin çevirmen ve çeviri mesleği açısından olumlu ve olumsuz etkileri: çeviri alanında yeni yaklaşımlar. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)* 7(2), 295-307.
- Kapan, K. & Üncel R. (2020). Gelişen web teknolojilerinin (web 1.0- web 2.0- web 3.0) Türkiye turizmine etkisi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 276-289.
- Kiraly, D. (2000). *A social constructivist approach to translator education; empowerment from theory to practice*. Manchester, UK & Northampton MA, St. Jerome Publishing.
- Pym, A. (2013). Translation skill-sets in a machine-translation age. *Meta Journal des traducteurs Translators' Journal*, 58(3), 487-503.
- Sekret, I. (2017). Designing the syllabus of the course "internet technologies in translation" with the reference to the translation competences and challenges of the market. <http://acikerisim.ibu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12491/9334> **Erişim:** 18.06.2021
- Snell Hornby, M. (2000). *The turns of translation studies: New paradigms or shifting viewpoints*. John Benjamins Publishing.
- <https://haberler.boun.edu.tr/tr/haber/bogazicili-bilim-insanlarindan-edebi-makine-cevirisi> **Erişim:** 08.06.2022.